

YAŞADIQLARINA BƏDİİ FON VERƏN YAZAR

Yazıçı, şair özünü (öz gördüklərini, içdən duyduqlarını) yazanda, onunla oxucu arasında çox səmimi ünsiyyət yaranır. Yazıçı-publisist Hüseyn İsa oğlu Məmmədov da belə bir yolu tutduğundan, oxucu ilə rahat dil tapa bilir. Onun "Yaralı durna" ("İmza" nəşrlər evi, 2022) adlı povest və hekayələr kitabını gözəndən keçirdikdən sonra mənə də bu qənaət hasil oldu ki, onun əsərlərinin qəhrəmanları və təsvir etdiyi hadisələr bilavasitə onun şahidi və ya iştirakçısı olduğu həyat həqiqətləri əsasında araya-ərsəyə gəlib. Kitablada eyni adlı olan "Yaralı durna" hekayəsinin müəllif belə başlayır:

"Dağlar qoynunda yerləşən Şınıx mahalı sanki bir təbiət möcüzəsidir; adı dillər əzbəridir. Şınıx 28 kənddən ibarət olan gözəl bir mahaldır. Bu kəndlərdən biri də Hacılar kəndidir. Hacılar kəndi dədə-babadan yaxşı insanları, el ağsaqqalları, lap əvvəllərə getsək, ermənilərə qan udduran qaçaq Nağısı, Qoşbədin, qaçaq Qədri, qaçaq Cəfərqulusu ilə tanınır. Qaçaq Cəfərqulunun bacısının yoldaşı Məşədi kişi də kəndin sayılıb-seçilən ağsaqqallarından biri idi.

Payız ayı idi. Hava sərinləşmişdi. Hər tərəf çənli, dumanlı idi. Demək olar ki, dumandan qarşıda gələn adamı görmək mümkün deyildi. Kəndin ağsaqqalları xırman yerinə yığılıb şirin-şirin söhbət edirdilər. Ağsaqqalların şirin söhbətini bir qatar durna pozur.

Alı kişi üzünü Məşədi kişiye tutub deyir ki, ay yeznə, deyəsən bu dumanda durna qatarı azıb bizim bağa tökülüb.

- Ay Alı kişi, belə hallar çox olur. İndi uşaqlardan birini göndərərəm gedib bağa baxar.

Məşədi kişi Bəşir oğlu Rəhimi yanına çağıraraq dedi:

- Ay bala, düş aşağı, bizim bağa bax. Alı dayın deyir ki, deyəsən bağa durna tökülüb. Əgər elə bir şey varsa, sakitcə gəl mənə de.

Rəhim noy tərəfdən düşüb bağa girdi. Ətrafındakı durnaları görüb sevincək halda Məşədi kişinin yanına qaçdı, təngnəfəs Məşədi kişiye dedi:

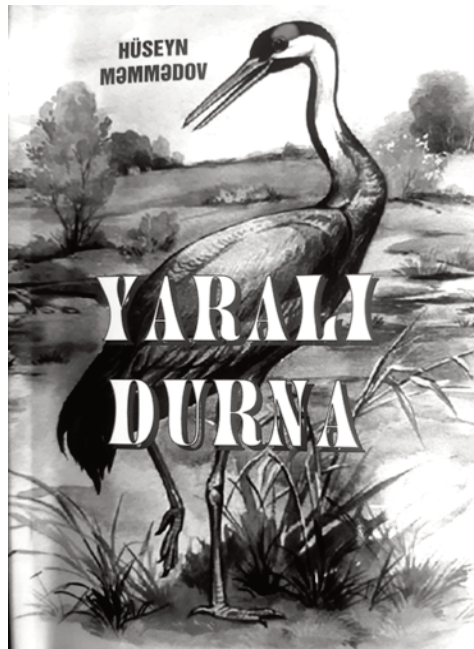
- Ay Məşədi dayı, bilirsən, sizin bağıla Alı dayının bağında nə qədər durna var.

- A bala, bu xəbəri kənddə heç kim bilməsin".

Göründüyü kimi, burada Hüseyn Məmmədov Gədəbəyde 28 kəndi əhatə edən Şınıx mahalı və özünün doğulduğu Hacılar kəndi haqda təsvirlə başlayıb hekayəni. Belə olan halda necə inanmayasan ki, hekayənin məzmunu həyatdan götürülməyib. Deməli, Hüseyn müəllim yazmaq üçün, mövzu axtarışı üçün heç uzağa getmir, özünün bilib-əşitdiklərinə, şahidlik elədiklərinə sadəcə olaraq yazıçı ustalığı-

na arxalanaraq ictimai məzmun verməyi bacarır və nəticədə də oxucu dünyası ilə qarşılıqlı anlaşma yaratmağa nail olur. Bizdən - yazıçıdan tələb olunan yaşadığımızı yaza bilməyi bacarmaq qalır. Onu da yazıçı-publisist Hüseyn Məmmədov bacarıb.

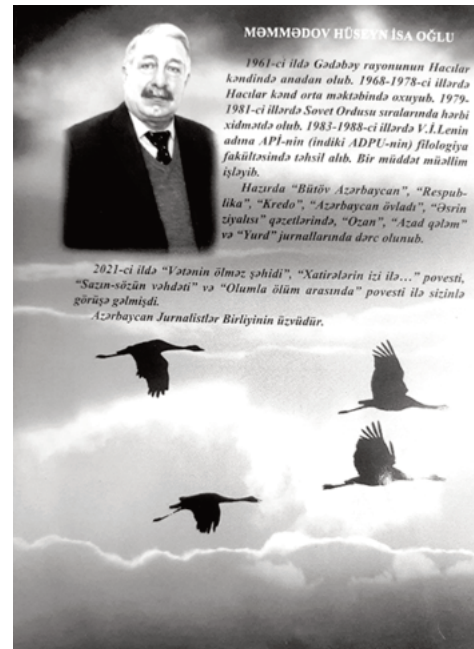
Durna qatarının dumanda yolunu azıb, Alı dayının bağına tökülüşməsi səhnəsini əsərə gətirən müəllif çox həssas və incə bir problemi - insanlıqla yaşadığımız ekoloji qayğıları və onun həlli yollarını bir həyat həqiqəti fonunda bizlərə təqdim edib. Bəs bu ekoloji problem necə həll olunur. Məşədi kişi Alı kişiye deyir ki, bu durnalar dumanda azıb bura tökülüb, bizə

pənah gətirib. Elə edək ki, kəndin gəncləri, uşaqları bundan xəbər tutmasınlar. Əgər uşaqlar xəbər tutsa, onları ovlayacaqlar, ya da daşla, ağacla yaralayacaqlar.

Fikir verin kəndin iki ağsaqqalının təbiətə qarşı məhrəm danışığına. Durna dəstəsinin dumanda azıb bizə pənah gətirib deməsi təbiətin - fauna aləminə olan qayğıkeşliyin səmimi, bariz ifadəsi kimi səslənir. Əslində biz təbiətə bu cür humanist ruhda yəşəmalyıq, təbiətin - fauna və floranın qayğısına bu cür qalmalıyıq. Bu gün dünyanı narahat edən ən böyük problemlərin biri də ekolojiya problemdir. Ekolojiya termini nisbətən son dövrlərin məhsulu olsa da, ekolojiyanın qayğısına qalmaq, ekoloji məsələləri diqqətdə saxlamaq kimi məsələlər elə əslində insanlıqla yaşadığımız problem olaraq ta əzəldən mövcud olub. Başqa sözlə, təbiətin qayğısına qalmaq elə humanizmin başlıca dəyərlərindən biri olmuşdur. Necə ki, "Yaralı durna" hekayəsində biz bu amilin real təsvirini görürük. Kəndin qanmaz

uşaqlarının durnaları vəhşicəsinə qırıb ovlayacaqlarından, yaralayacaqlarından ehtiyatlanan ağsaqqallar bunu heç kəsə bildirmədən gecəni səhərəcən narahat yatırlar: "Səhərə yaxın duman çəkiliydi. Məşədi kişi ilə Alı kişi bağa düşdülər. Durnalar onların gəlişini görüb qanad çalıb havaya qalxdılar, öz nizamlarına düzülüb gözəndən itdilər". Görürsünüz mü, azmış durna qatarına bu cür həssas, qayğılı münasibət əslində ekolojiyanın humanistcəsinə mühafizəsi deməkdir. Ancaq hekayənin sonluğundakı epizod bu amildən də təsirlidir. "Məşədi kişi yeznəsi Alı kişiye dedi ki, deyəsən o böyütkən kolluğunda nə işə var. O, həmin tərə-

fə gəlib gördü ki, böyütkən kolunun dibində bir durna qalıb. O, istədi ki, durnanı havaya qaldırsın, ancaq durna uça bilmədi.

Rəhim Məşədi kişi ilə Alı kişiye yaxınlaşıb soruşdu: - Durnalar hanı?

- A bala, onlar duman çəkilən kimi uçub getdilər. Deyəsən ona nə işə olub, o qalıb, onu tut gətir baxım.

Rəhim durnanı tutub Məşədi kişinin yanına gətirdi. Məşədi kişi durnanın qanadlarına baxıb gördü ki, biri zədələnib.

Məşədi kişi üzünü Rəhimə tutub dedi: - A bala, axşam da dedim, durnanı nə vurmaq olmaz, nə də ki, kəsmək.

O, durnanı götürüb evə apardı. Yaralı qanadını "türkçərə" ilə müalicə edib sağaltdı. Yaz ayı durnalar gəri qayıdanda həmin yerdən keçəndə lap aşağıdan uçurlar. Məşədi kişi qanadı sağalmış durnanı dəstəyə qoşdu".

Dəstədən ayrı düşüb qalan yaralı durnanı müalicə edib, sağaltmaqla daha bir humanistlik müəssəməsi nümayiş olunur. Burda Məşədi kişinin üzünü uşağa tutub "durnanı nə vurmaq

olmaz, nə də ki kəsmək" ifadəsi xalqdan gələn inam olmaqla həm də xalqımızın təbiətə qarşı qayğıkeş münasibətini ortaya qoyur. Bizim Qarabağ bölgəsində göyərçinin ovlanması xalq inancına əsasən yasaq hesab olunur. Muğan bölgəsində dovşanı ovlamazlar. Bu kimi paralel adətlər və inamlar-deyimlər bir daha təbiətin ekologiyasının qorunmasına xidmət edən amillərdir. Məhz bu amillərdən birini yazıçı-publisist Hüseyn Məmmədov hekayəsinə gətirməklə həm bir azərbaycanlı kimi - bir humanist duyğulu insan kimi, həm də yazar olaraq ekoloji dünyagörüşün izlərinin ta qədimlərdən üz tutub bu günümüze gəldiyini göstərmişdir.

"Məşəbəyi" hekayəsində də meşəbəyinin meşədəki külək sındıran ağacları kənd camaatına verməsi amili də meşənin - təbiətin qorunması - ekoloji amillərin qayğısına qalınması bir qızıl xətt kimi gəlib keçir. Yəni meşə fonduna zərər vermədən təbii fəlakət nəticəsində məhv olmuş ağacları kəşib odun kimi işlətmək özü də ekoloji tarazlığın pozulmasının qarşısını almağa xidmət edir. Belə ki, yazıçı-publisist H.İ.Məmmədov həyatda rastlaşdığı hadisələri qələmə almaqla həm də həyatın təbii ahəngini-ekoloji amilləri necə qoruyub saxlamağın mümkünliyünü açıb göstərir. Yazıçılığın xalq, vətən, bəşəriyyət qarşısındakı humanitar missiyasının bir vacib tərəfi də məhz bu prinsiplərdən özünü təcəssüm etdirir. "Anam yuxuma gəlmişdi" hekayəsi isə hər bir yazarın yaradıcılığında müşayiət olunan ana mövzusunun Hüseyn müəllim üçün də ənənəvi və doğma mövzu olduğunun inikasidir.

Ənənəvi mövzularımızdan biri də şəhidlərlə bağlıdır. "Bir elin şahidi", "Dostunu xilas edəndə" hekayələrində Hüseyn Məmmədov qəhrəmanlıq mücəssəməsi olan şəhidlərdən bəhs edir, vətənimiz uğrunda canlarını qurban verən gənclər haqda oxucuları mütəəssir edən dəyərli söz abidəsi ucaltmağa nail olur.

Kitabdakı povestlər haqda ön söz yazılarkən kimi yer alan Hikmət Məlikzadənin, Vaqif İsaqoğlunun yazıları da Hüseyn Məmmədov nəsrinə güclü işıq salır; yazıçının povestlərinin ümumi səciyyəsinə verməklə, oxucularda müəyyən təsəvvür yaradır. Bu yazılardan da H.Məmmədovun həyatda özünü yazdığı fikri əsas xətt kimi görünür. Yaşadıklarını bədii həqiqətlər şəklində əbədiləşdirənlər çox xoşbəxtdirlər. O xoşbəxtlərin biri də Hüseyn müəllimdir.

Şakir Əlif oğlu ALBALIYEV,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent